HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בתולה

בתולה נשאת ליום הרביעי. תקנת חכמים היא שנתנה ברביעי בשבת כדמפרש טעמא: **שפעמים נשבת.** לבתולה קאי: **נשני וחמישי.** לחת מעבר תקנות שתקן עזרא. בשבת קמא בפרק מרובה (דף פב.) מפרש לטולטו. ולכך תקנו שנתנה ברביעי שאם היה לו טוענת בתולים ישכיב לב"ד בעוד כעסו עליו [ואם ים שהות בינתים ים לחוש] שמא יתפייס ותתקרב דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן (סוטה דף כח.) מונאסרה והיא נטמאה ומתוך שיבא לבית דין יתברר הדבר כשילוא הקול שמא יבועל עליו. וגמר' פריך ותינשא בחד בשבת: **גמ' לפי שאינו כו'.** לקמן מקשי עלה: **הגיע זמן** וגו' **ולא נישאו.** לקמן בפרק אע"פ (נז.) תנן נותנין לבתולה שיש עשר חדש משתעבד הבעל ומזהיר על הניסואין לפרנס עצמה בתכשיטין. לפרנס קנדיר"ר בגע"ז. ולגלגה שלשים יום: **הגיע זמן.** זה ולא ניסאו לחופה. לקמן מפרש שעכב הבעל: **חולנית משלו.** שהבעל חייב במזונות משתו מתקנת ב"ד כלקמן בפרק נערה (דף מח:): **וחולנית נאנסה.** שם כהן הוא והיא בת ישראל שהכהן מחייל את משתו אנוסה כדילף (לקמן דף מ:) מוכהן כי יקנה נפש: **לכך שנינו בתולה נשאת כו'.** להודיע שתקנת חכמים שעכבתו מלכנוס ומין עכבה זו שלו: **מריה דאברהם כו'.** תמה על דברי רבו ואמר מריה דאברהם מה זה היה לשמואל לומר כן. ועוד שהלה רב יוסף ושכח תלמודו ותוהה על דבריו הרשלונים: **תני** חניא בדלא חניא. תולה טעם משנה שניה במשנה שלישה שניה: ומקשינן לרב יוסף **מי חניא והי לא חניא הא חניא והא חניא.** זו שניה וזו שניה: **אלא תני חניא דמפרש טעמא בדתניא.** להודיע שתקנת חכמים שעכבתו מלכנוס ומין עכבה זו שלו: **מריה דאברהם כו'.** תמה על דברי רבו ואמר מריה דאברהם מה זה היה לשמואל לומר כן. ועוד שהלה רב יוסף ושכח תלמודו ותוהה על דבריו הרשלונים: **תני** חניא בדלא חניא. תולה טעם משנה שניה במשנה שלישה שניה: ומקשינן לרב יוסף **מי חניא והי לא חניא הא חניא והא חניא.** זו שניה וזו שניה: **אלא תני חניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טוענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טוענת בתולים היה משכים לבית דין** ב) שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ועכשיו שבשבילו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ג) הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוסם אינו מעלה לה מזונות לפיכך ד) חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות ואיבא דבעי לה מיבעיא חלה הוא מהו התם טעמא מאי משום דאנים והכא נמי הא אנים או דלמא התם אנים בתקנתא דתקינו ליה רבנן הכא לא ואם תמצי לומר חלה הוא מעלה לה מזונות חלתה היא מהו מצי אמר לה אנא הא קאימנא או דלמא מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו ואם תמצי לומר אמרה ליה נסתחפה שדהו פירסה נדה מהו בשעת ווסתה לא תיבעי לך דלא ניתא דרביעי גם בשבת נשים תקנו משום שמתוך כך יגע הקול ויתברר הדבר על ידי עדים והשתא מייתי מבני שפיר ממתניתין דשבת כהן ובפחותה מבת שלש נאמן לאוסרה עליו. ותימה להכא משמע דמשום משתה זונות תקנו שתהא ניסת ברביעי ובפ"ב דגטין (דף יז. ושם) גבי מ"ד דתקנו זמן בגטין משום פירי אבל משום שמא יחפה על בת אמותו לא מייתינן משום זונות ו"ל להתם קאמר זונות דאתי לידי מיתה דהיינו בהתראה ובעדים לא שכיח אי נמי הכא שלא תשב עמו בתיקור כל ימיו משו דאפילו לזונות אע"ג דלא שכיח: **מפני** מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי **לפי ששנינו כו'.** מין שומל הטעם למה נשאת ברביעי דאם כן לא הוה משני מידי אלא הכי פירושו מפני מה אמרו כלומר מאי נפקא מינה שתיקנו שנשאת ברביעי ומצי נפקא מינה לענין מזונות ותרומה ורב יוסף קא משמה מריה לאברהם דהא נפקותא מפרשה בהדיא שאם היה לו טוענת בתולים והוא מניח נפקותא זו המפורשת ותופס נפקותא אחרינא: **אלא** אי אתמר הכי **אתמר** א"ר יהודה אמר שמואל. ולא גרסינן רב יוסף דהא רב יוסף גופיה קאמר אלא אי איתמר: **מפני מה אמרו כו'.** ניחותא גרסינן לה ולא גא להקשות אלא ותשא בחד בשבת. לא נצי לשנויי דנשאת ברביעי כדי שתבעל בחמישי משום ברכה שנאמרה בו לדגים כדאמרינן לקמן (דף ח.) ועוד למה לי טעם דשקדו תיפוק ליה משום ברכה ותימה ר"י דטעם דברכה ליתא אלא עלה טובה ולא מקרי עבריינא אבל משום שקדו מקרי עבריינא וכן משמע לקמן דאמר טעמא משום ברכה אבל משום מיקרוי דעתא לא מייתינן ומאי נפקא מינה אלא ודאי דמשום ברכה לא מקרי עבריינא:

בתולה. הא דלא קתני הכתולה כדתני התם נקנית היבמה ניקנית (קדושין דף כ.) משום דהתם מקרא קאי כי יקח איש אשה (דברים כד) התם הכתובה וכן היבמה אבל הכא לא קאי מקרא והא דלא תנן בפ"ק דקידושין (דף יד:) העבד עברי לף על פי דכתיב בקרא (שמות כא) כי תקנה עבד עברי משום דע"כ ה"ל למתני העבד העברי שאינו דבוק ומין דרך הס"ס לדבר כן ומיהו גבי אינש ושמה רגילים בכל מקום לשנות בה' ע"ג דלא קאי אקרא כמו השתה שהלכה (בייבמות דף קיד:) השתה שנתגרמלה (לקמן דף טו:) השים מדיר תת בנו בגויר (גיר ד' כח:):

נשאת. הא דלא קתני נושאין תת הכתולה כמו השים מקדש (קדושין דף מא.) לפי שעתה מקבל יותר ועוד דאי תנא הכי ה"א לפי' נעל כרחה כדמשני (שם דף ג:) גבי הא דפריך ולימני השים קונה ועוד דהתם אקרא קאי כי יקח אים השה: **ליום הרביעי.** ולא בליל ה' ואם לא ימצא לה בתולים ילך בבוקר לב"ד טרם שיתקרר דעתו שיפייס עמה ויחקרו ב"ד מתי זינתה שמא תחתיו זינתה והיא אסורה לו. שפעמים בשבת וכו'. פי' אבתולה יהיב טעמא וטעמא דאלמנה מפרש לקמן. ותקנות עזרא הוא שישבו ב"ד בעיירות בב' ובה'. כדאמרינן בפ' מרובה מי' תקנות שתיקן עזרא. ואע"פ שבכל עיר ועיר היתה סנהדרין קבוע. בכל ימות השבוע היו עוסקים בתורה ובב' ובה' עוסקים בדינים. ולקמן פריך ותנשא באחד בשבת: אמר ר"י מפני מה אמרו בתולה נשאת בד' שאם היה לו טוענת בתולים היה משכים לב"ד. ותנשא בא' בשבת ואם היה לו טוענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא טורח ג' ימים בסעודה א' בשבת שני ושלישי וברביעי כונסה. ועכשיו ששנינו שקדו. אותה ששנינו לקמן בפ' אע"פ נותנים לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל לפרנס א"ע. כשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש לפרנס א"ע ולאלמנה ל' יום הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו. פי' וכגון שהבעל מעכב הגיע זמן בא' בשבת מתוך שאינו יכול לכונסה אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות. א"ר שמואל בר רב יצחק ל"ש אלא מתקנות עזרא ואילך שאין ב"ד יושבין אלא בב' ובה'. אבל אי איכא ב"ד קבועים בכל יום כקודם תקנות עזרא אשה נשאת בכל יום והא בעינן שקדו דטריח לה. והכי אסיק רב אחא דכל אונסא לא אכלה בין חלתה היא ובין חלה הוא. והכי הילכתא:

(מגלי קמ) נשמטה בזה.

מוסף רש"י

הגיע זמן. שיש עשר חדש לבתולה משתעבד הבעל להכין עצמה לנשואין, ולגלגה שלשים יום (לקמן מח:). ולא נישאו. כגון שעיכב המתן, או אומ שלו (שם) שהבעלים מעכבין, ואילו דעתו ליפות בדילהי תני נמי סיפא בדילהי (לקמן נז.). **ואוכלת בתרומה.** שם בת ישראל מאורסת לכהן היא (לקמן מח:) שם כהן הוא והיא ישראלית, שמשתה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה, כדמפרש בגמרא, וכגון גזלו עד שתשא (לקמן נז.). **מריה דאברהם.** לשון תמיה הוא (שבת כב.) רבש"ע (רשב"ם ב"ב קלד.).

תוספות רי"ד

בתולה נשאת ביום ד' ואלמנה ביום ה' שפעמים בשבת ב"ד יושבין בעיירות ביום ב' וביום ה' ואם היה לו טוענת בתולים היה משכים לב"ד. פי' חכמים תקנו שתנשא הבתולה בד' כדי שיבעול בליל ה' ואם לא ימצא לה בתולים ילך בבוקר לב"ד טרם שיתקרר דעתו שיפייס עמה ויחקרו ב"ד מתי זינתה והיא אסורה לו. שפעמים בשבת וכו'. פי' אבתולה יהיב טעמא וטעמא דאלמנה מפרש לקמן. ותקנות עזרא הוא שישבו ב"ד בעיירות בב' ובה'. כדאמרינן בפ' מרובה מי' תקנות שתיקן עזרא. ואע"פ שבכל עיר ועיר היתה סנהדרין קבוע. בכל ימות השבוע היו עוסקים בתורה ובב' ובה' עוסקים בדינים. ולקמן פריך ותנשא באחד בשבת: אמר ר"י מפני מה אמרו בתולה נשאת בד' שאם היה לו טוענת בתולים היה משכים לב"ד. ותנשא בא' בשבת ואם היה לו טוענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא טורח ג' ימים בסעודה א' בשבת שני ושלישי וברביעי כונסה. ועכשיו ששנינו שקדו. אותה ששנינו לקמן בפ' אע"פ נותנים לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל לפרנס א"ע. כשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש לפרנס א"ע ולאלמנה ל' יום הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו. פי' וכגון שהבעל מעכב הגיע זמן בא' בשבת מתוך שאינו יכול לכונסה אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות. א"ר שמואל בר רב יצחק ל"ש אלא מתקנות עזרא ואילך שאין ב"ד יושבין אלא בב' ובה'. אבל אי איכא ב"ד קבועים בכל יום כקודם תקנות עזרא אשה נשאת בכל יום והא בעינן שקדו דטריח לה. והכי אסיק רב אחא דכל אונסא לא אכלה בין חלתה היא ובין חלה הוא. והכי הילכתא:

א א ב מיי' פ"י מהל' אישות הל' טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סד סעי' ג:
ב ג ד מיי' שם הלכה יט וסמג שם טוש"ע שם סי' טו סעי' ג:

לעזי רש"י

קנדיר"ר [קונדיידר"ר]. לצייד.